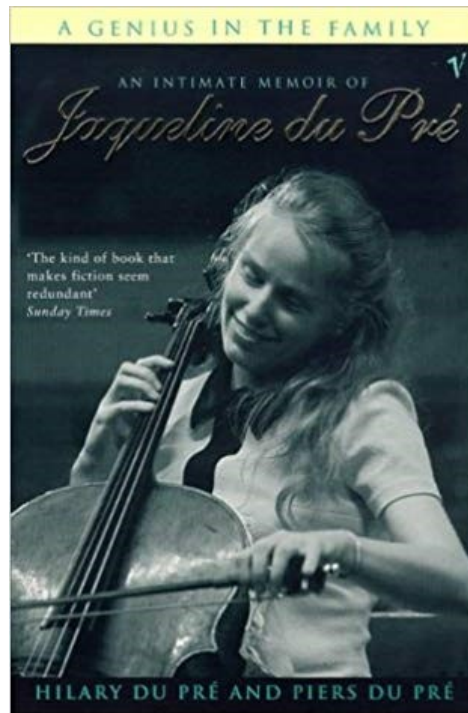

**JACQUELINE DU PRÉ EMLÉKÉRE
(1945-1987)*****A lelki fájdalom nehezebben csillapítható, mint a testi fájdalom.***

A cím láttán most sokan azt gondolják, hogy a két volt first ladyről, J. F. Kennedy és Clinton feleségéről lesz szó. Tévednek: egy náluknál is varázslatosabb személyiség, Jacqueline Mary du Pré (1945-1987) világhírű angol gordonkaművész különleges élettörténetét szeretném röviden felvázolni.

Csodálatos jelenség volt az előadói zeneművészet színterén, egyedülálló életpályát futott be. Karrierje korán kezdődött, és fájdalmasan korán ért véget.

Édesanyja sokoldalú zenész volt, zenét is szerzett, különböző hangszereken játszott, és nagy súlyt helyezett három gyermekének zenei taníttatására. Jacki (a családban és a baráti körben így nevezték) a középső volt a gyermekek között. Nővére, Hilary zongorázott és fuvolázott, és Pier, a legfiatalabb testvér szintén több hangszeren játszott. A mama észrevette, hogy Jacki kiemelkedő talentummal van megáldva, és már ötéves születésnapjára egy háromnegyedes gordonkával ajándékozta meg, melyen a gyerek szinte

ösztönösen játszani kezdett. Jackinek tökéletes hallása volt, és a gordonkázás technikáját is nagyon gyorsan elsajátította. A mama érezte, hogy leánya rendkívüli tehetség. A legjobb oktatásban akarta részesíteni, és egyre jobb hangszereket szerzett a számára.

Nagyon szeretetteljes volt a du Pré család. Apai ágon francia ősöktől származtak, az anyai ág régi angol eredetű volt. A testvérek összetartottak és a családban zenétől hangos, vidám hangulat uralkodott.

Jacqueline du Pré (medici.tv)

Jacki mesterei között volt a francia Tortelier, akinél fél évet töltött Párizsban, majd Moszkvában is, ahol Rosztropovicstól tanult. Pablo Casals is meghallgatta, és a legnagyobb elismerés hangján szólta du Pré kisasszony csellójátékáról.

[Jacqueline du Pre & Daniel Barenboim - Elgar Cello Concerto ... \(32:39\)](#)

Jacki már a 15 évesen eljátszotta a legnehezebb versenyműveket is. Különösen átütő sikert aratott Elgar Gordonkaversenyével, amelyet ő tett világhírűvé. A legnagyobb karmesterek vezénylete alatt játszott, a húszas évei elején már a legünnepeltebb világjáró művészek közé tartozott, és a lemezgyártó cégek versengtek a felvételeiért. Művészkollégái szívesen muzsikáltak vele, mert barátságos, kedves, jó humorú, tréfára mindig hajlamos személyiség volt. A közönség tombolt, amikor megjelent a színpadon, hangszerét magasba emelve lendületes léptekkel jött be. Amikor leült, hangolt egy keveset, majd koncentrált. Fantasztikus kisugárzása volt. Amikor elkezdett játszani, az egész teste ringatózott, a feje ingott, a zene ritmusára, és szép, hosszú szőke haja leomlott a hangszerre. Látványnak is rendkívüli és elbűvölő volt.

Jacqueline du Pré (concerti.de)

A gordonka hangja túlradóan, lágyan, melegen szólt betöltve a hangversenytermet. A hangszer sem volt akármilyen. Egy Stradivari gordonka volt, amelyet egy Davidovnak nevezett orosz aukción vásárolt meg. A forradalom után kimentették Oroszországból a hangszeret, és egy alapítvány útján pályázni lehetett a birtoklására. A pályázatot du Pré kisasszony nyerte meg, így jutott hozzá a világ egyik legértékesebb gordonkájához.

Du Pré, a Davidov Stradivarius cselló és férje, Daniel Barenboim

Angliában különösen nagy becsben tartották a művésznőt, mivel még sohasem volt jelentős gordonkaművésze a szigetországnak.

A nővére időközben férjhez ment egy jó megjelenésű, átlagos képességű karmesterhez. Mivel egymás után születtek a gyermekeik, (összesen négy), csak saját szórakoztatásukra zenéltek. Vettek Franciaországban egy vidéki házat, és gazdálkodtak, állatokat neveltek, növényeket termesztettek. Jackivel ritkán találkoztak, de figyelemmel kísérték a karrierjét. Amikor csak mód volt rá, összejöttek, és vidám órákat töltöttek együtt. Jackie imádta a nővére gyerekeit, mindenhol küldött számukra ajándékokat. Hilary családja is boldog volt, amikor találkoztak vele. Ezek nagyon derűs együttlétek voltak.

Jacki művészi életpályájának kiteljesedésével egy időben egy másik csodagyerek is fantasztikus karriert futott be. Ez a művész Daniel Barenboim zongoraművész és karmester volt. Ő két évvel volt idősebb Jackinél. Mindketten hallottak egymásról, és végre New Yorkban személyesen is találkoztak. Nem kellett sokat beszélniük, leültek a hangszerükhöz, és azonnal értették egymást. Elsőpró szerelem volt. Danny ekkor a 26-ik, Jacki 24-ik évében volt. Sűrűn teleírt előjegyzési naptáruk lévén, hosszas egyeztetés után sikerült csak a családokat egymásnak bemutatni, és megszervezni, hogy legyenek közös fellépéseik szerte a nagyvilágban. Ők voltak akkor az „*arany pár*”. Mivel Daniel orosz-zsidó származású volt (Argentínában született), ragaszkodott hozzá, hogy Jacki vegye fel a zsidó vallást, és az esküvőt zsidó szertartás szerint Jeruzsálemben a Siratófalnál tartsák meg. Ez így is történt, nem sokkal a hatnapos háború után 1967-ben.

Jacqueline du Pré és Daniel Barenboim

Ezt követően, hacsak lehetett, együtt koncerteztek, bár sok korábbi egyéni kötelezettségüknek is eleget kellett tenniük. Jacki ekkor hírnevének a csúcán volt. Világszerte ünnepelték, de már ekkor kezdett fárasztó lenni számára ez a

vándorélet, a koncertek után a gyakori magány a szállodaszobában, a folytonos utazás, az örökös reflektorfényben való tündöklés. Nem a muzsikálás merítette ki, hanem a hírnévvel járó egyéb kötelezettségek, fogadások, interjúk. Gyakran volt lehangolt, rosszkedvű, noha alaptermészetét tekintve mindig hajlott a tréfálkozásra, és jó humorérzéke volt.

Egy idő után feszültséget okozott Barenboim és közte az a tény, hogy Daniel sokkal kevesebb pihenést igényelt, élvezte a szórakozást, az éjszakai életet, megelégedett néhány óra alvással. Jacki nem bírta ezt a tempót. Olyan aggasztó tünetek léptek fel nála, hogy 26 éves korában egy koncertkörutat le kellett mondania, és kikapcsolódás céljából elutazott a nővére, Hilary a franciaországi farmjára. Kedélyállapota szeszélyesen hullámzott, de állapota javult, akkor ismét vállalt fellépéseket olyan karmesterek vezényletével, mint Sir John Barbirolli, Zubin Mehta, Leonard Bernstein.

[John Barbirolli about Jacqueline du Pré – YouTube \(1:54\)](#)

Vladimir Ashkenazy: Chopin - Etude Op. 10, No. 1

Zubin Metha, du Pré és Danuiel Baranboin

Jacqueline du Pré plays Schumann - Cello Concerto in A ... (13:05)

Cello Concerto in A minor, Op. 129 II. Langsam - III. Sehr lebhaft In this 1967 live performance at Avery Fisher Hall in New York, legendary cellist Jacqueline du Pré plays the cello concerto by Robert Schumann (1810-1856). She is accompanied by Leonard Bernstein and the New York Philharmonic Orchestra

Az aggasztó tünetek azonban egyre súlyosbodtak: nem tudta könnyedén kiemelni tokjából a csellót, az ujjait zsibbadtnak érezte, átmenetileg látászavar lépett fel. Enyhébb formában már évekkorábban is voltak múltó gyengeségei, zsibbadások, amelyeket a túlfeszített munkával magyaráztak. Nehéz volt számára a vonót tartani, és ez lassúbb tempóra kényszerítette a karmestert. Már nem kapott olyan áradozó kritikákat, és ő is érezte, hogy nem képes a korábbi rendkívüli magas színvonalú teljesítményt nyújtani.

Kb. egy év telt el a koncertélettől történt teljes visszavonulás óta, mikorra megszületett a diagnózis: sclerosis multiplex. Az újságok azonnal telekürtölték a világot a hírrrel, hogy Jacqueline du Pré nem ad több hangversenyt, mivel SM-ben szenved. A betegségét Jacki nagyon hősieesen viselte, amíg képes volt rá tanított, majd alapítványt hozott létre az SM kutatására.

Sajnos, a betegsége nagyon gyors progressziót mutatott. Egy évvel a felállított diagnózis után már tolókcocsiba kényszerült, de még 12 évet élt. Idővel betegségének összes borzalmas tünete megmutatkozott.

Volt azonban még egy megható szereplése. Mikor már nem tudott gordonkán játszani, sőt járni sem tudott, de beszélni még képes volt, előadták egy londoni hangversenyteremben Prokofjev: *Péter és a farkas* című művét, ahol a narrátor szövegét Jacki mondta el. Az előadást a televízió is közvetítette, és hanglemez felvétel is készült. Jacki ezzel példát akart mutatni a hasonló

betegségben szenvedőknek, hogy mennyire lehet és kell is dacolni a sorssal. Ez az 1979 októberében sorra kerülő előadás volt Jacki utolsó nyilvános szereplése.

Jacki és Daniel drámáját Norman Lebrecht: *Maestro! A karmestermítosz* (Európa Könyvkiadó Budapest, 2014, 412-413 oldal. Fordította: Bordás Mari) követjük tovább: Du Pré még csak harmincas évei elején járt, de Barenboimnak végig kellett néznie, amint lassan megzavarodik. Annak idején Du Pré serkentette őt fel eltökélt komorságából, ő pedig, viszonzásul, stabilitást és higgadtságot adott az asszonynak. Ritka egység volt a kettejüké, mindkét fél gazdagodott emberei és művészi tekintetben egyaránt.

Barenboim feddhetetlenül viselkedett tizennégy gyötrelmes év során, habár a neheztelés és a frusztráltság időnként kisiklással fenyegette. Kemény munkában, hűséges barátokban talált vigasztalást, és hosszú szünet után, igen diszkréten, Jelenánál, Gido Krémer orosz hegedűművész feleségénél, akivel összeköltözött, és két gyerekük született. A teljes zenei közösség, újságírókat is beleértve, konspirált, hogy ezt a párizsi háztatást titokban tartsa Du Pré előtt, míg 1987-ben szenvedéseitől meg nem váltotta a halál.”

A halálos ágyánál mellette voltak Daniel Barenboim és Jacki testvérei is. A temetés zsidó szertartás szerint zajlott le. Jacki egy londoni zsinagóga kertjében van eltemetve.

Mindenki szerette a lényét is, muzsikáját is. Ez a rövid élettörténet, melynek során láthattuk, hogyan törte ketté a kegyetlen betegség ezt a ragyogó életpályát.

Jacki tudta, hogy borzalmas sors vár rá, ismerte a sclerosis multiplex természetét, tanulmányozta a kórképet. Faggatta az orvosokat a várható kimenetelről, akik próbálták a helyzetet a valóságosnál kedvezőbbnek feltüntetni. Jacki tisztában volt vele, hogy idővel csak mások segítségével tudja a hétköznapjait élni, és a legegyszerűbb tevékenységhez is mások támogatására szorul. Azt azonban nem tudhatta, hogy erre mennyi idő elteltével kerül majd sor, milyen szenvedéseknek néz elébe, hogyan telnek majd utolsó évei, hónapjai. Kire számíthat vajon?

Velük élt az édesanyja, aki nem tudta elfogadni az élet kegyetlen fintonát: a sors megajándékozta őt egy csodagyerekkel, akiből csodafelnőtt lett, az egész világ zenei életében ismert, ünnepezt művész, a legnagyobbak közül való, és ez a kivételes zenei zseni, hol lassabban, hol nekilendülve halad a kerekesszék felé. Fájdalma égbekiáltó volt. Képtelen volt beletörödni, hogy ezt a tüneményes tehetséget ő fogja temetőbe kísélni, és nem fordítva, ahogy ezt a természet általában rendeli.

Jacqueline du Pré és Daniel Barenboim

Jacki édesanyja jól ismerte a zeneirodalmat, és eszébe jutott, hogy több zeneszerző is feldolgozta az anya fájdalmát egy középkori költemény, a *Stabat Mater* alapján. „Áll a fájdalomnak anyja, kín az arcát könnybe fonja...” Számára a legmegrázóbb Pergolesi zenéje volt. Ez a mű legegyszerűbben és a legmegrendítőbben tolmácsolja az anya fájdalmát megfeszített Krisztus keresztje alatt. Felidézte emlékezetébe, hogy Pergolesi ezt a remekművét 26 évesen, néhány hónappal a halála előtt írta.

Jacki szenvedéstörténete is magán viseli azokat a stádiumokat, amelyek jellemzőek a hosszantartó gyógyíthatatlan betegségre. Mikor a betegek először szembekerülnek a baljóslatú diagnózissal, azt gondolják, hogy ez nem lehet igaz, itt valami tévedés van, velük ilyen nem történhet meg, miért épp engem sújt így a sors, amikor én jó ember vagyok, senkinek sem ártok, stb. Ilyenkor gyakran felkeresnek másik orvost, másik intézményt, ahol a vizsgálatokat megismétlik. A beteg reménykedik abban, hogy kedvezőbb eredmény születik. Mikor kiderül, hogy a kilátások nem kedvezőbbek, akkor általában az az időszak következik, amit úgy is nevezhetünk, hogy „dackorszak”. A beteg mindenkivel harcban áll. Harcol az orvosaival, a családjával, a barátaival, mindent megpróbál: felkeresi az alternatív orvoslás művelőit, minden szalmaszálba belekapaszkodik. Ugyanakkor esetenként együttműködik az orvosaival, hajlandó alávetni magát különböző kellemetlen beavatkozásoknak, eltűri a kezelések rettenetes mellékhatásait. Közben bűnbakokat keres, akik okolhatók, hogy ilyen helyzetbe került, elveszti a realitásérzékét.

A betegség előrehaladásával lassan elkövetkezett a depresszió stádiuma. Majd eljött a balsorsba való teljes belenyugvás, amikor minden további küzdelmet feladott, és várta a megváltó véget.

[Jacqueline du Pre' Tribute video - Jackie's Song - Julian Lloyd ... \(3:41\)](#)

Julian Lloyd Webber által írt és gondolkán előadott emlékgene alatt du Pré élete látható családi fotókon

*

Nem volna helyes, ha Jacqueline du Pré emlékét a betegsége tenné emlékezetessé. Aminek tovább kell élnie, az Jacqueline csodálatos művészete.

Szerencsére több archív filmfelvétel őrzi alakját, ahogy besuhan a pódiumra magasba tartva a hangszerét, ahogy átszellemülten muzsikál, ahogy együtt ring a teste a zenével, hátraveti a fejét, leomlik dús haja, figyeli a partnereit, a karmestert, ahogy az ünneplést fogadja. Hanglemezek is őrzik csodálatos csellóhangjának szárnyalását.

1988 januárjában Zubin Mehta megható beszédet tartott Jacqueline du Pré emlékére rendezett londoni istentiszteleten. Felidézte, amikor az Elgar-versenyt adta elő Jackie-vel, meg amikor utóbb egy világhírű szólistával próbálta, aki látván, hogy a karmester arcán könnyek csorognak, kegyetlenül megkérdezte: „Rá gondolsz, igaz?” Amire Mehta így válaszolt: „Soha többé nem adom elő ezt a zenét.” (2 mondat Norman Lebrecht: Maestro! c. fentebb már említett könyvéből)

Irodalom: Hilary du Pré and Piers du Pré könyve alapján, mely 1997-ben jelent meg The Ballantine Publishing Group kiadásában.

Függelék:

Elgar: e-moll gordonkaverseny, a tételek között Jacqueline du Pré életét végigkísérő angol nyelvű dokumentumfilm és a pályatársak emlékei

[Jacqueline du Pré and the Elgar Cello Concerto – YouTube \(1:10:42\)](#)

[38:00](#) 1st movement: Adagio [46:41](#) 2nd movement: Lento [50:57](#) 3rd movement: Adagio [56:12](#) 4th movement: Allegro Click here for the film "Who was Jacqueline du Pré?": <https://youtu.be/ys1hLa0y2zw> Click here for "The Trout" with Perlman, Barenboim, Mehta and Zukerman: <https://youtu.be/b8-H0r0iL6Q> Subscribe to the channel for more content: <https://goo.gl/GLSuto> Buy the DVD here: <http://www.allegrofilms.com/films/>

*Dr. Köves Péter nyugdíjas belgyógyász, háziorvos